

بناءً عليه کائناتی میخانیکیت اساسیہ ملاحظہ ایدن بر فکر ،
کرنک بو کونکی و کرنک ماضی و آئیدہ کی بتون حادثاتی سلسلہ نامہ سہ
تصور ایتدیکی زمان بولنرک محرکاری اولان قوتی ہیأت مجموعہ سنده
تمیز و تفریق ایتکہ و ازلی ، ابدی بر قدرت محرکہ نک وجودی تسلیم
ایلمکہ مجبوردر . بویله دوشونمیدیکی صورتده مجموع حادثات حقندہ
میخانیکیت نظریہ سنی تطبیق ایتمش اولور و او صورتده اساس
دعواسنی کدی کندینه نقض ایتمش ، پندیکی دالی کسمش بولنور .

ایلی سورمه جالشانلرک - جهالت و تناقضلرینی اخطار ایتمکدن عبارتدر .

هر فکرک ۸۳ نجی صایسنده : « بوکون علوم وفنونک کائناده کشف ومشاهده ایدم جک هیچ بر نقطه ، هیچ بر حقیقت بر اقدینی و تحریرات علمیه و فیهنک فایه قصواسنه ایردیکنی ، افاده ایدن بعض بیاناتدن صوکره :

« بناء علیه سواوند ، ارضک سطحده ، جوفنده (عالم السر والخطایا) اولادینی تبین ایتدی . بوتون بولردن صحتته اقرب اولهرق آکلاشیلمشدرکه مکنوناتی اداره ایدن ، شکل انسانیده بر قدرت دکل ، بلکه میخانیک و فیزیکی ، ازلی و ابدی لایتغیر قوانین طبیعیه در . » دیمشدر .
حال بوکه قلیسج اوغلی ، اولاً : کائناتی اداره ایدن شکل انسانیده بر قدرته دکل ، (لیس کتله شی) اولان جناب الله زباندرازلقده بولمنش و اوکا قارشلی لسان الحادینی اوزاتمشدی . شکل ایله قدرتی تمیز ایتمین بواقاده ایله یکیدن بیوک بر تللیس (confusion) بابهرق انسانلر ایچنده تجلی ایدوب طوران و میخانیکیت ایله ایضاحی ممکن اولیان عقل و علم ، اراده و حادثات و حقائق طلمک مبدأ اول تحریرسنده هیچ حصه سی بوقمنش کبی جهل سنی حذف و طی ایدرک بتون مکنوناتک ، میخانیک و فیزیکی ، ازلی و ابدی لایتغیر قوانین طبیعیه الله اداره اولوندینی نتیجه سنی آلمش ودها غریبی بونی « عالم السر والخطایا » اولان جناب حق انکار ایچون قوللامشدر . هیچ دوشونمه مشدرکه بونظریه علمی انکار ایچون دکل ، حاکم کل یاقی ایچون التزام اولنان بر نظریه در . « مکنونات میخانیک و فیزیکی ، ازلی و ابدی لایتغیر قوانین طبیعیه ایله اداره اولنور . » دیمک ، اولاً : مکنوناته بر (مکنون) قبول ایتک ، ثانیاً : او ازلی و ابدی دیدیکی قوانینه ازلی و ابدی اولیان مکنوناتدن باشتمه بر طرز وجود تسام ایتک ، ثالثاً : بو مکنونات فایه نک او قوانین ازلیه کوره اداره سنی مدرک و کائناتدن خارج بر محرک ازلی و ابدینک وجودینه ضرورت حسن ای

هر کس که بولمیشده میخانیکه تجیلرده بیلیرلرکه مجرد قانونلر هیچ برشی اداره ایتدیکنی مدبرک ، قوه محرکه نک حدود تأثیراتی کوسترلر . بناء علیه بولنظردن قوانین طبیعیه ، قوه محرکه کی دکل ، قوه محرکه ایله بولنظردن قوانین طبیعیه ، مناسباتی افاده ایدرلر . بومناسبات ایسه مکنوناتک عالم (لیس کتله شی) بولنان مکنون ومدبرینک وجودینه بر مبنی سرور . چونکه بتون برهانلر مکشف اولان بر مناسبتک کورونن اوجندن کورونمه یی دیگر اوجنه انتقال دیمکدر .

تأمل سطور الکائنات فانها - من الملائ الاغلا الیک رسائل

بعض دوشونجه سزلر ، « الله وحق تعالی » اسملری یرینه « طبیعت »

کله سنی قویو ویرمکه برایش یادیق و بر مسئله ایضاح ایتدک ظن ایدیورلر . حال بوکه بونقطه ده قوللانقلری طبیعت کله سی اوقدر مجهول و اوقدر مبهم بر کله درکه بونکله نه قصد ایتدکارینی ایضاح ایدم بیلرلر یادیقلری بومبادله نه قدر آلداندقلرینی آکلایه بیلیرلر دی . بومنا - بتله بو حکم - قنده برقاج سوز سویله مک ایترز :

اولا کنری لسانم زده کی مأخوذی اعتباریه :

ابن سینا حدود رساله - نده سویله دیر :

« طبیعت : برشیده بالذات اولان حرکت ویا سکونک بالذات کندنده کی مبدأ اولی ، خلاصه اولارق : ذاتی اولان هر تغییر و ثباتک بالذات مبدأ اولی در . بونی اجسامده ساری وشوکا بوکا مبدأ اولان بر قوت دیه تعریف ایدنلر خطا ایتشلردر . زیرا بومقامده قوللانیلان قوتک حدی ، « متغیرک غیر یسنده بولنان مبدأ تغییر » در . بو صورتده ایسه طبیعت صانکه « بالذات تغییر مبدئک مبدأ تغییری » دیه تعریف ایدلمش اولورکه هدیاندیر . بوندن باشقه طبیعت بر اسم متشابه اولهرق بعضاً « عنصر ، صورت ذاتیه ، ملکیه و طبیعتک غیریدن نشأت ایدن حرکت » مغالینه ده اطلاق اولنور . اطباء طبیعت اسمی مزاجه ، حرارت غریزیه ، هیأت اعضایه ، حرکت ، نفس نباتیه دخی اطلاق ایدرلر . طبع ، طبیعتدن اعمدر ، هر هانکی بر نوعک کنندیسیه تکدل ایتدیکی فعلی ویا انفعالی هر هیأتیه طبع دنیلیر . مثلاً فضله بارمق طبیعتدن دکلده طبعندیر . »

ابن سینانک شفا سی کبی بعضی کتابلرده طبیعتک ، حرکت ارادیه مبدئی اولان (نفس) مقابلنده قوللانلیدینی ده واردر .

زمانم زده بوکله اک زیاده فرانمزجه (نانور) کله سنک ترجمه سی اولهرق قوللانلیدینه وفیزیکی کله سیله ده علاقه دار بولندیغنه نظر آبوباده اک متأخر ایضاحاتی ویرن غوبلوی دیکلیم :

« بر موجودک طبیعتی بالذات اونکله اولان هر نه ایسه اودر [۱] که بر هلت خارجیه ایله اولانک مقابلدر . طبیعیه ده صنی مقابلدر . ژان ذاتی روصو حالت طبیعیه یی ، مدنیت مقابلیه یلمش ایدی . الهیون دخی طبیعتی ، الهک لطف و عنایت ازلیه سی مقابلنده قوللانمشلردر .

« طبیعت ، علی الاکثر ، موجوداتک مجموعی [L'univers - کائنات] مناسنه قوللانیلیر . وعلی الخصوص برکل ، برجه اولهرق ملاحظه ایدیلان کائناته و بونی بویه برکل پاپان شیته - بومبدأ وحدت هر زمان اونده بولنقی شرطیه - اطلاق اولنور . وحدت وجود جیلره کوره بومبدأ هر شیته نفوذ ایدوب پاشایان یکانه قوتدر ، (رواقیه) [۲] ، یاخود یکانه بر وجود دائمدرکه بتون موجودات بونک بر ظهور جزئی وانتقال یسندن هبارتدر . مسالاک مابعدالطبیعیه خارجنده اولهرق طبیعت ، قوانینک هیأت مجموعه سی ، واقعاتک نظام ضروری مناسنه کلیر . [۳] بومصورتده طبیعت (ایجاب - ده ترمینیزم) سرادفیدر . بوندن دولایی قانت طبیعت کله سنی ، لیبرته یه (یعنی اختیاره ، تعبیر عامیانه سیله حریت) مقابل طوتمشدر . [۴]

[۱] ابن سیناده صورت ذاتیه دیه کوستریلن معنادرکه برشیتک حقیقی ، ماهیتی ، صفات ذاتیه سی دخی دنیلیر . مع مافیه ایجه برفرق ده ملحوظدر .

[۲] ، ابن سینانک اجسامده قوه ساریه دیه نقل و تزئیف ایلدیکی معنادر .

[۳] بومعناجه « قوانین طبیعیه » تعبیری « قوانین قانونیه » کبی حشو بر مضای متضمن اولاق لازم کلیر .

[۴] بو ، ابن سینانک نفس مقابلنده کوستردیکی معنایه مشاهددر .

ضبطی ممکن اولین مخلوقات سوروسی - سبب اقصای ادراک سایه سنده -
یو کسک بر نقطه دن احاطه ایتک هیجانیه مشهود در . فقط علم بشر
وجودینه فاعل بولندینی بوسبب الاسباب تمام حقیقتیه ادراک ایده بیلیمک
ایچون ناهتمای تجلیاته ایرمک وازل و ابدده یاشماق احتیاجنده در .
بوندن دولاییدرکه :

حقیقه الحق لم تقبل بملنا - لکن ترددهم فی دار رضوان

دنیلیمشدر .

بدبخت منکر کورمیورکه حس و مرحمت کله لریله یاد ایتدیکی
شیلر ، حسسز ، مرحمتسز طبیعت دیدیکی شو کاشاندن جزء در .
اگر حادثاتک هپسی حس و مرحمت دکل ایسه ، بونلرک ایچنده بر
دانه ده می حس و مرحمت یوقدر ؟ اگر بر دانه حس و مرحمت وادایسه
فردک کندیسندن جزء اولدینی او طبیعتدن بو بر حس و مرحمت ده
جزء اولیه جقمیدر ؟ یوزنده بر بگی بولنان بر کیمسه به بگسز دینه مدیکی
حاله بردانه جک مرحمت بیلله او طبیعت مرحتلی دیمک ایچون کافی دکلیدر ؟
حس و مرحمت هیچ یوق ایدی ده یا وورلرک طوغاجنه یاقین آنالرک
سینه لرندکی قوری مملری شیرین سوتلرله طولیدر ارق یوکستان
ایچنده چفته چشمه لر آقیتان واونلرک ایلمک غدالرینه عاجز و کوچو جک
آغز لرینه اوخشیایه اوخشیایه دوکن وبتون بونلری آنالرک بالرک قدرت
اراده لری فوقنده بر صمت ایله اعمال واحضار ایدن قدرت بالغه نه ایدی ؟
جزئی اذغانی اولان بر قلب بونی کوروب طوررکن فصل اولورده
رحمن رحیم اولان خالق تعالی بی انکار ایدر و اونک مقامی حسسز
و مرحمتسز بر کور قوته تسلیم ایتک ایچون اهل حقله مجادله به قالدیشیر ؟
او بدبخت دوشونمیورمی که هر کل اجزاسندن یاییلیر . اگر فرد ،
خالق محیط دبدیکی طبیعتدن جزء ایسه او جزء لر فایه کیتدکجه کل ده
فایه کیدر . او حلاله شوکانات مشهوده سوروسنک ازلی وابدی اولان
هیچ بر مجموعه سی یوقدر ، فضا ده لایحسی اجرام حادثه بولندینی کبی ،
زمانده لایحسی کاشانات مجموعه لری تسلسل ایتکده در . بوندن
اللی آلتش سنه اول بونلرک ایچنده «قلیچ زاده حق» نامنده بر ماحد بولندینی
کبی اونکله بر کل تشکیل ایدن ار مجموعه ده یوقدی . بونک کبی بوندن
بلنکه برقچ ملیار سنه اول بو کونکی منظومه لر مجموعه نکل افراد اجرامی ده
یوقدی ، استبالده هپ بو افراد و اجرام و مجموعه لری ینه ماضیلری
کبی اوله جقدر . فقط خالق ازلی وادری . اگر اولسه ایدی یوق
ایکن وار اولان بوشیلرک علت وجودلری یوقلقدن عبارت اولوردی .
حالبوکه علمک قاعده لرندن بری ده (Rien ne vient berien) در .
عدم وجوده علت اوله ماز . بونک بر نتیجه سی ده ناقص کامله علت
اوله ماز ، قاعده سیدر . بناء علیه اهل عالم اولانلر بومعنا طامیسله
طبیعتی هیچ بر زمان مبدأ خلقت عد ایتیمشدر . بومعنا ده طبیعت
برینه عالم کله سی قوللانمق هر حلاله مرجحدر .

«ده قارت طبایع بسیطه نك تحریسی فیزیکی علمه موضوع یا پیش ایدی .
باقون دخی مان مان عین حس ایله مابعدالطبیعییه صور ویا طبائک یعنی بسیط
اولدیلرندن طولایی بالذات معقول اولان و دیگرلری کندیلرندن استنتاج ایدیه
بیان خصوصیات مجرد نك تحریسی ارائه ایتش ایدی .»

شوايضاحات ایله کورولیورکه طبیعت کله سی مختلف و متشابه معال
آراسنده طولاشان متردد و مهم بر کله در وبتون علومک اول و آخری
اولسی لازم و ضروری اولان مبدأ وحدت و مؤثر محقق حقنده
بویله مهم بر کله بی الله ، حق تعالی کبی اسماء حسنه بیه ترجیح ایتکله
شاشقیلندن باشقه برشی اراز ایدله مش اولور .

بومعنا ایچنده عصری ذهنله الزیاده جاربان معنی باشیجه ایکی
معنی اوله بیلله جکدر : برنجیسی ، عمومی اولان (مجموع کاشانات) معنایی که
آرالزنده بر جهت وحدت موضوع بحث اولیه رق غیر محصور موجودات
سوروسی دیمکدر . اگر بونک ایچنده زمان و مکانده حادث و فانی اولیان
موجودات دخی ملاحظه ایدیور ایسه ک بو صورتده طبیعت کله سی ،
«موجود» مراد فی اولور . بناء علیه موجود ازلی وابدی اولان واجب
الوجودی بخصوصه افاده ایدن اسماء حسنه یی ایدرک برینه طبیعت
کله سی قوللانمق بر دلیلک اولور . اگر موجودات سوروسی شو
فضاده سر بیلیمش ، کورون حادثات دییه ملاحظه ایدیور ایسه ک دون
وار بو کون یوق ، بو کون وار یارین یوق ، بر ملقم اشیان ، اجسام
واجرامدن عبارت کوردیکمز و بو کونه قدر هیچ بریکونه ربط ایده .
مه ممکنه برابر ، مبادیاً بر ایرمق کبی آفریغنه شاهد اولدیغمز ، آقارکن
آراصره خیالزده متشابهلری قید ایدرک قانون نامی و بر دیکمز بوموجوداته
طبیعت نامی ویرزکن ، بونلرک منبع و مبدأ وجودلری اولان علت ازلیه
و ابدیه لرینه ده طبیعت نامی ویرمک بر تناقض ویتالیس تشکیل ایدر .
حر فکر ، حا کلمه خطاباً یازدینی الحاد نامه سنده رحمن رحیم اولان
خالق تعالی بی انکار ایدرک اونک مقامه اقامه ایتک ایستدیکی طبیعتی
بومعنا طامیسله قوللانمق و :

« حال بوک ، دیمش ، بدبخت کندی خالقنک کندیسی محیط اولان
حسسز و مرحمتسز طبیعت اولدینی کورمیور و بالذات کندیسنک ده اوندن بر
جزء اولدینی ادراک ایتبور .»

بدبخت ، کندی کورمیورکه فردک کندیسنندن جزء اولدینی
سویلدیکی و طبیعت دیدیکی شو کاشانات مشهوده سوروسی هر ی برر
مخلوق اولان افراددن عبارتدر و جهات مخلوقات خالق کل دیمک بر تناقضدر .
و میخانیکیک نظریه سیله اوغراشانلر خالق ایله مخلوقک تمایزی کوسترمک
ایچون اوغراشمشدر . علم وفدن غایده بو مخلوقات سوروسنک
عات اصلیه سی اولان خالق تعالی به وصولدر . علم بو خالق هم اول
اوله رق اینامش و هم استدلال ایله اعتقاد ایتشدر . علمده بو اعتقاد
اولش اولسه ایدی تحری اسباب ضرورتیه کیجه ، کوندوز مضطرب
اولمازدی . علم وفن تلسقوب و میقروسقوبلریله اوغراشیرکن ایستایستقله

بوراده شونی ده قید ایدم که اگر انسانلرده (انا) شعوری اولسه ایدی هیچ بر فردک ایکی آن عینتته ، وحدتنه ، بقاسنه قائل اولوق احتمالی اولمازدی . چونکه بدن هر آن متحول بولنیور . بوقانونی عیناً مجموع کائناته تطبیق ایتدیکمز زمان آکلارزکه مجموع کائناته بر انا شعوری اولدیغنه قانع ایسه ک طبیعت نامی ویریلن بو کائنات سوروسنک ایکی آن بیله وحدتی وبقاسی بولنه بیله جکنه احتمال ویره میز . حال بوکه بز اونک هر آن تجدد امثال ایله تسلسل وقوطاننه شاهد اولیورز . بوندن پک قولایقله آکلارزکه منظومه کائناتک سر وجود و وحدتی مشهود اولان طبیعتده دکل ، حق تعالوده در؛ ازل وابدده کندینی عالم اولان آنجق اودر . و بزم بر قاج سیلق انا شعورمز بونقطه یی ادراک ایچون بر مثالدن عبارتدر . بومثال ، شکل انسانیده بر خالق تصور ایتک ایچون دکل ، بلکه خالق ادراک ایچون اثرینی ملاحظه ایدرکن بونقطه معرفندن اغراض هین ایتمه مک ایچوندر .

طبیعت کله سنک ذکر ایتدیکمز معاینسندن ایکنجیسی : ایجاب (ده ترمینزم) معناسیدر . بومعنی ایسه حریت واختیاره مقابل طوتیلحق ایسته نیان علیت قانوننک بر افاده سیدر . اولکی معنی ایله طبیعتده حاکم اولان قوانینک قدما تعبیرنجه عقول مجرد کله نک باشند ایجاب ، تعبیر آخرله اختیارسز علیت قانونی کورنلر ، طبیعت اسمی بوکا اولکنندن دهها زیاده موافق بولمشلردر . چونکه علت خارجه دن آزاده اولان قانون آنجق بونی کورمشلردر . وبونی حق تعالی یی انکار ایچون دکل ، اونک افعال و آثارنده ایجاب قانوننک حکم سوردیکنی سوبله مک ایچون درمیان ایتمشلردر که بو بحث بزم فلسفه وعلم کلام کتابلریزده « الله افعالنده فاعل موجبمی ، یوقسه فاعل مختارمی ؟ » مسئله لری اطرافنده تعقیب اولمشلدر .

فقط شونی هیچ اونوتماق لازم کلیر که بو « ایجابیه » مسلککنه طرفدار اولانلرک ، حریت واختیاردن دم وورمنه اصلاً صلاحیتلری یوقدر . چونکه قاننکده سوبله دیکی وجهله (ده ترمینزم) لیرته مقابیلدر ایجاب حاکم کل اولنجه حریتیه نیر واردر ، نهده حق! بناء علیه حریت دعواسیله اورتایه آتیلان « حر فکر » ک ذره قدر قابلیت علمیه سی اولسه ایدی ، دعواسی کوکندن قلع ایدن ایجاب قانونی کندینه مبدأ حرکت اتخاذا ایتزدی . حالبوکه کلامنک اولنده میخانیکیتی ، آخرنده حسسز ومرتسز بر طبیعتک خالقیتی ادعا ایدرکن ، اورته دهده « بشرک اهامه حیاته محتاج اولدینی اشیایی ... رزاق مالیدن زورله چکوب آلمق ایجاب ایتکدهدر » دیهن بو فکر باشند باشه ایجاب قانوننه صاریله رق حریت واختیارک کوکنی کسمک ایسته مشدر .

شمدی « اولدینی کی کورونمه مک و کوروندیکی کی اولماق انسان

ایچون ناموسسز لقدرد دینه سوزده باشلایان بر کیمسه « حر فکر » نامی آلتنده حریتک جناح حمایه سنه صیفینیرده باشند باشه حریتک ضدی اولان ایجاب وجبر قانونلری مدافعه ایدرسنه بوحال اولدینی کی کورونمه مک ویا کوروندیکی کی اولماق دکل ده ندر ؟

زوالی بدبخت ، سن کیمک الذن نهی زورله چکوب آلیورسک ؟ سن ، رزاق عالمک ساحه خلقتده دوشه دیکی مائده نعمتدن ، اونک وضع ایتدیکی قانونلره رعایت ایدرک وینه اونک ویردیکی وساطتی قوللانلر یولیه برلقمه آلابیلر ایسه ک آلیرسک ؟ اولی ده لطف مساعده منضم اولوق شرطیه آلیرسک . یوقسه قانون یوللرندن یورومز ومظهر مساعده اولمی دوشونمزده قوتلی ظن ایتدیکمک نجه کی مرشیده اوزانمغه قالقارسه ک ، اونجه نک بر آن ایچنده فلیجه اوضرادینی کورمکه ناکام اولورسک .

یوقاریده بوغافل ، « بوادرا کسوز فسحت بی انتها ایچنده رذره ناجیز بیله اولمایان کره ارض ایله ینه اونک اوستنده یاشایان اوندن دهها ناجیز بی آدمک نه قیمت واهیتی واردر ، دیدیکی وآشاییده « خالق ، کندیسنی محیط اولان حسسز ومرتسز بر طبیعت » دییه تصویر ایله یکی حالده اوبر ذره ناجیزک ذره ناجیزی قدر قیمت عطف ایتدیکی نفسنک ، اومرحتسز محیط طبیعتدن زورله بر شی آله بیله جکنی نصل تصور ایدیور ؟ یوقسه کندینی او ذره ناجیز دکل ده برجبار مطلق می تصور ایتک ایستور ؟

ظن ایدرک بوايضاحات ، خلقتک علت اولاسنی تحری ایدن علوم وقون یامنه سوز سویلرکن ، (الله ، حق تعالی) کی اسماء حسنانی بر اقوبده « طبیعت » کی متشابه ومعنای مرادی مجهول ومهم برکله استعمالنه قالقیشماق انسانلری نوردن ظلمته ، حریتدن جبر واسارته سوروکه مکدن باشقه بر ثمره بخش ایتیه جکنی آکلاتق ایچون کافیدر . نه چاره که برنجی مقاله ده سوبله دیکنمز وجهله هنوز انسانلرک ماهیتی سزه بیله جک بر قابله مالک اولمایان وقابلیت ایتسانی بولنیسان روحلر ، هرقمرده بر تناسقنه دوشمکی بر ذوق بدیی ، قارارمش بر قلب ایله ظلمت ایچنده چارشمه یی بر هنر عد ایدرلر ، « ختم الله علی قلوبهم . » کرچه میخانیکیت نظریه سی عالم اجسام ماکنه سنه ممتاز بر قدرت محرکه نک لزومی اثبات ایچون کافی ایسه ده ، ینه طلمده تجلی ایدن علم واراده واختیار کی میخانیکیت ایله ایضاحی ممکن اولیسان حادثات روحیه یی یا انکاره قالقشوق ویا عالمک بوقسمی جانب لاهوته قید ایتک کی بر نتیجه یه منجر اولمش ، بو ایسه انسانلری یا حادات ایله مساوی طرتمق ویا مرتبه لوهیته چیقارمق کی بر افراط ویا تفریط ایله شائبه دار بولمشلدر . بونقطه نک تفصیلی دیگر بر مقاله یه براقلم .